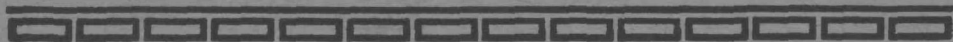

URTEC

U ST S P O D O B A M I Z A
S L O V E N S K O M L A D I N O
S P R I L O G O " A N G E L C E K "
L E T N I K : 5 0 . 1 9 2 0 S T E V I L K A : 3 . 4 .

Vsebina:

Stanko pl. Orlovič: Prišel je pomladni čas.	33
Pavel Perko: Hlapčón Jurca (Konec.)	34
J. Cvelbar: Oblački.	42
Dr. Jos. Lovrenčič: Prvi koraki. (Konec.)	43
Tone Tonejevič: Pri osah.	45
Janko Polák: V gozdu.	48
Tomó Woodrow Wilson.	49
Cvetinomiški: Pesem poljá.	50
Leop. Podlogar: Iz zgodovine kranjskih trgov. (Konec.)	51
Janko Leban	56
Tone Kosem: Urh v ječi.	58
J. E. Bogomil: Romarski spomini.	61
Ernest Šušteršič: Matí in deca.	63
Rebus.	64
Vekoslavov: Demant.	64

Vrtec s prilogo Angelček izhaja prvega dne v mesecu in stane 10 K na leto. Izdaja društvo Pripraviški dom.

Urednik: Jožef Volc, župnik na Rovih. © Oblasem odgovoren: Ludovik Tomažič. © Za upravištvo: dr. Jožef Demšar, prof. v Ljubljani, Sv. Petra cesta šte. 80. © Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELČER.

Leto 50. Ljubljana, marca-aprila, 1920. Štev. 3., 4.

Stanko pl. Orlovič:

Prišel je pomladni čas.

Z grma rožica diši,
ptica z veje poje,
vse, oj vse se veseli,
vriska srce moje:
Zdaj minil je zimski mraz,
prišel je pomladni čas.

V trati vstaja s cvetom cvet,
že šumé čebele.
S cvetja pisanega med
berejo vesele:
Zdaj minil je zimski mraz,
prišel je pomladni čas.

Upira dečica oči
v drevje zeleneče,
v gozd nabirat si hiti
šmarnice dehteče:
Saj minil je zimski mraz,
prišel je pomladni čas.

Kmetič orje si polje
in ob plugu vriska,
na piščal pastir z goré
pri ovčicah piska:
Saj minil je zimski mraz,
prišel je pomladni čas.

Hlapčón Jurca.

Pavel Perko.

IV.

(Konec.)

Ampak, kaj se je zgodilo tisto noč potem? Vodo so vrgli čez korito! Ali sta bila Osredkarjeva, ali ne, se še ne ve, ker nihče ni videl, kedaj se je to zgodilo. Zjutraj je tekla voda kakor ponavadi v korito, vsa cesta od enega konca vasi do drugega je bila pa sam grudast led! To je moralo biti tako, da sta prišla Osredkarjeva potepina — če sta bila! — potihem, nastavila koritce pod cev in tako napeljala vodo preko korita. Saj je zadostovalo, da je uhajala voda le eno uro; zasegla in namočila je vso vas. Čez eno uro sta pa morebiti zopet prišla, odstranila koritce — in vse je bilo kakor prej.

Toliko se vé, da je bilo opolnoči že vse ledeno po vasi. O polnoči je prišel namreč Kašnikov Štefan od vojakov na dopust. Ko je prišel do vasi — tako je pravil — je naletaval droben sneg, a tema je bila, da se je komaj komaj videlo, kje pelje cesta v vas. Stopa moško po cesti, vesel, da je spet doma — bunk! Ležal je na tleh, kot da ga je podrla granata. A granat ni — je dejal — torej pokonci in naprej! Gre dalje — zdi se mu nekam opolzlo pod nogami — zadrsi — lovi se z rokami po zraku, nič ne pomaga — bunk! Zopet! Hudirja — (ker Kašnikov Štefan je tudi rad zarobantil, kadar je bil jezen) — kaj so mi pa napravili vaščani? Saj je cesta vesčas iz doline peljala navkreber, pa mi ni bilo treba padati; tu v vasi moram pa na vsakih pet korakov brusiti kolena! Bunk! Že zopet! To je vendar od síle! Kaj pa je to? Glej, celo tram so nastavili čez cesto! Ali so mar vedeli, da pridem? — Naprej! Naj bo, kar hoče! Naj grem pa po štirih! In res je pridrsal bolj po štirih ko po dveh domov. Šele doma so mu dopovedali, da so se podnevi otroci drsali, in da je cesta vsled tega opolzla. »Ne, to mora biti še kaj drugega! Od samega drsanja to ni!« pomišlja Štefan. Tedaj se spomni stari Kašnik, da je bilo med otroki nekaj govorice, da bodo spustili vodo čez korito kakor ono leto... »Tudi to mi je prišlo na misel,« dé Štefan, »pa pogledal sem h koritu, in voda je tekla kakor ponavadi.« — »Pijan tudi nisi bil?« — »Pijan? Sedaj, ko je vino po dvanajst kron?!« — »No, potem pa ne res vem, kaj je bilo,« sklene stari Kašnik. »Včasih pravijo, da koga luna trka ali pa, da ga vodijo čarovnice, pa zdaj je mlaj, čarovnic pa tudi ni več.«

Šele drugo jutro, ko je Štefan z metlo odmetel novi sneg, se je videlo, kako je ta reč. Izpod snega se je zabliskal svetel, grudast led. Kakor široka reka je vodil po cesti dol do spodnje vasi, kjer je ležal tram preko ceste. Glavna struga je šla pod tramom naprej skozi vso spodnjo vas, en curek pa se je pod tramom odločil od ceste in se vлил

na stezo, ki je držala proti Rožancu. Na voglu Rožančevega hleva se je pa curek obrnil navzdol; ker tam svet visi proti hlevnim vratom in — zadnje luže so vodile naravnost v hlev, kjer je za vrati stala postelja hlapčona Jurca . . .

Hlapčon Jurca sicer ni kled kakor Kašnikov Štefan, vendar ga je tisto jutro prijela misel, da bi prijel enega Osredkarjevih in ž njim omlatil drugega. Kajti, vstani zjutraj in bos stopi na led — to ni kar si bodi!

Sicer je bil pa že Kašnikov Štefan na delu, da kaznuje tiste, ki so bili krivi te nočne hudobije.

»Segnal bom vse skupaj, in vsak bo ali sekal ali kidal toliko časa, da se bo cesta zopet spravila v red!«

In res, z vojaško puško na rami, ki jo je prinesel na dopust (dasi bi je ne bil smel), je šel Štefan kakor kak orožnik od hiše do hiše in vsakemu nagajivcu zapretil, da ga ustrelji, ako bi se podstopil uiti. V kratkem so bili potem vsi skupaj sredi vasi: eden z lopato, drugi z motiko, s krampom, z rovnico itd. Osredkarjev Mohor se je bil hotel izmuzniti v gozd, toda krepka Štefanova desnica ga je brž zgrabila za uho in ga obdržala na mestu. Osredkarica je hotela sicer nekaj ugovarjati, pa si veliko ni upala, ker je vedela, da je Štefanova desnica zgrabila pravega. Potem sta prišla na vrsto Bohtetova dva in nato še Rigelčev in Gašperinov. Ko je pa Štefan odpeljal Petra, se mu je ta zvalil v sneg in brcal z nogami. Rožanki se je Peter smilil, in začela je regljati nad Štefanom. Toda Rožanec je pristopil s palico, obrnil Petra in mu precej na trdo otepel sneg s hlač. »Ti bom dal! Boljši nisi, kot so drugi, slabejši pa gotovo!« Te odločne besede so Rožanki zaprle sapo in Petru pomagale na noge. — Ko je gnal Kašnikov Štefan Petra ondi za skednjem, je stopil hlapčon Jurca ravno iz hleva, in Osredkarjev je zavpil nad Štefanom: »Ta mora iti tudi kopat, ker je metal kepe!« Štefan se je ustavil in pomeril Jurco od nog do glave. Malo se je obotavljal, zato, ker Jurca vendarle ni bil več otrok. Vendar ga je pa prijel za rame ter ga bolj po prijateljsko kot po žandarsko gnal pred seboj, rekoč: »Ti si pa močan; zato boš spravil tale tram nazaj za pod. Potem si prost.« In pri tem je ostalo.

Drugi so pa kopali in sekali in kidali in odmetavali, da jim je pot tekel raz čelo. Kašnikov Štefan je pa mrko in sovražno, kakor stražnik tam v mestu, hodil gorindol, pa se mimogrede kakor po naključju s puškinim kopitom zadel zdaj teža, zdaj onega, da se je prekopicnil v sneg in pomeril možica . . . In delo je šlo izpod rok, kakor bi bilo namazano. O, Kašnikov Štefan, ta je znal!

V.

Toda, če se natanko premisli, pravzaprav je bilo pa le sramotno, da so se morali takole pokoriti Štefanu, ki niti žandar ni bil, pa jih je kar na svojo pest segnal skupaj in jih prisilil na delo. Nak! Jurca — tako

si je zatrdil — bi kaj takega ne prenesel, ampak bi jo ob prvi priliki popihal, da bi ga nihče ne dobil. Bo streljal za njim? Počakaš! Kje pa sme! Toda, to so pač otroci, ki vse verjamejo in vsega se bojé . . . Tako misli Jurca.

Hlapčon Jurca stoji za skednjem vrh stopnjic in gleda na vas in se smeji. Zgornjim končanom, zlasti Osredkarjevima, pač privošči; za spodnjo vas, zlasti za Petra, mu je pa žal. Pa to ga jezi, ko vidi, da

so se vsi skupaj — zgornji in spodnji — ob tem skupnem delu takorekoč pobratili. Peter se je zmešal med Osredkarjeva dva, in vsi skupaj se nekam sovražno ozirajo dol proti skednju . . . In še Peter! Morda je hud, ker ga ni zagovarjal on, Jurca, pri Rožancu? Ali pa še ni pozabil tistih kebrov? »Žvirca ti, le počakaj, saj — če bo treba — te o priložnosti zopet lahko!«

Tako Jurca polagoma privošči vsem skupaj. Kadar se kdo nanovo zavali v sneg, ker ga mimogrede zadene puškinno kopito, se Jurca zasmeje, da se čuje po vsej vasi. In zdi se mu, da mu Štefan, ki se sicer drži strogo in mrko, še malo namigava izpod obrvi, češ: »Le dajva jih!« In to je Jurci v nemalo čast, da ga smatra

Štefan takorekoč sebi enakega. Zato mu tudi Jurca vselej ravnotako namigne v odgovor, češ: »Saj se razumemo!« Enkrat pobere Jurca celo kepo in jo vrže v gručo; zadene pa Petra, da mu posname kapo. Štefan pa, dasi mora vedeti, da je priletela kepa od daleč, se mrko obrne do Osredkarjevega in ga pogleda z belim očesom, rekoč: »Fant, ti še enkrat!«

»Saj ga je Jurca!« odvrne Osredkarjev.

Namesto odgovora pritisne Štefan Osredkarjevega za glavo in mu jo povalja v snegu. In ko Štefan zopet primaršira na ta konec, namigne

Jurci kako poprej, češ: »Le še!» To dá Jurci pogum, in še ta in ona kepa udari kakor granata med »ujetnike«. To pa »ujetnike« tako ujezi, da se ozirajo čezdalje bolj strupeno dol proti skednju... No, nič ne dé! Saj ima Jurca Štefana na svoji strani! Bo že...

Šele, ko je vsa cesta zopet v redu, izpusti Štefan »ujetnike« domov. Nekam jezno gledajo izpod kučem. Ta jeza pa velja najbolj Jurci, zakaj zgornja in spodnja vas sta v njej edini...

V nedeljo po tistem so »ujetniki« šele jezno gledali, ko so videli, kako sta šla Jurca in Štefan skupno proti cerkvi. Sredi pota se je Štefan spomnil, da je pozabil kupiti cigar.

»Ti Jurca,« je dejal, »skoči k Tinetovcu in mi prinesi štiri viržinke.«

Jurca je to rad storil. Ko si je Štefan prižgal eno, je njemu ponudil drugo, rekoč:

»Ali jo boš?«

Jurca je seveda odklonil, ker še ni kadil. Ali za veliko se mu je zdelo, da mu ponuja Štefan viržinko. In to so lahko videli vsi, ki so stali pred cerkvijo; otroci tudi. To jih je peklo! O, pa jih bo še! —

Popoldne sta šla Jurca in Štefan v Kovačev Dolček streljat z vojaško puško. Štefan je streljal, Jurca mu je pa po vsakem strelu prinesel desko, da je videl, če je zadeto. Nazadnje je smel ustreliti tudi Jurca. Izprva se je branil, ker vojaška puška ni kakor pihalnik, ki Rožanka ž njim piha v peč. To je treba znati! Puška se mora močno pritisniti ob ramo, potem je pa treba pogledati skozi zarezo na »muho« tako, da pride muha ravno na tarčo. Potem se pa pritisne in sproži... Jurci se je roka tresla strahu. Ko je pa sprožil — bumf! — je res ruknilo, da je mislil, da se mu je pol sveta zavalilo na ramo... Ampak, drugače ni bilo nič hudega. Eh, z vojaško puško ustreliti se upa Jurca, kolikorkrat hočete! Kroglja je res zletela le tri prste mimo deske in udarila v bukev, kjer je bila deska naslonjena.

Vse to so pa videli zgornji in spodnji končani, ki so smeli stati od daleč. To jih je zopet peklo! O, pa jih bo še!

VI.

Naposled se je Kašnikovemu Štefanu stekel dopust in začel se je odpravljati od doma. Jurci je bil povedal, da pojde v četrtek zjutraj. Jurci je bilo hudo, kakor bi moral sam iti — tako se mu je bil priljubil Štefan. To pa zato, ker ni bil prevzeten človek, četudi je bil vojak, in je z Jurcem govoril kakor s kom svoje vrste. Jurca je sklenil, da ga spremi do Ohčana. Že v sredo je bila Rožanka pripravila pšenice za v mlin. Ker je pa začelo močno snežiti, je rekla, da lahko pelje tudi v četrtek zjutraj, če hoče. In ker je Jurca vedel, da bo Kašnikov Štefan odhajal v četrtek, se je odločil, da pelje v mlin v četrtek.

V četrtek je bil sneg ponehal, in solnce je prodiralo skozi meglo, da je vse bleščalo po snegu. Sneg se je sicer vdajal, toda luže se še niso delale. Jurca je naložil pšenico na ročni saninec, in s Štefanom sta pogumno gazila v dolino. Menila sta se o vojaškem stanu, in Štefan je pravil o neustrašenosti in vztrajnosti, ki jo mora sedaj imeti vojak, ko je vojska.

»Treh se ne sme bati; štirih tudi ne. Če treba, tudi s sedmimi se mora spoprijeti.«

Jurco je navdajal pogum. Tudi on bi se spoprijel. Magari s sedmimi... In pri tem je mislil na Korišce in na zgornjo in spodnjo vas.

Pri Ohčanu sta se poslovila. Štefan mu je še naročil, da naj pazi, da bo red v vasi. Jurca je obljubil. Nato je počasi vlekel saninec navzgor. Nekam žalostno, a vendar veseloupno mu je bilo pri srcu. Če bo kdo silil vanj; če ga bo kdo zbadal, ali mu celo očital »hlapčona« — o, če bi jih bilo tudi sedem! Od sedaj naprej... No, bomo že videli!

Bunk!

Kaj pa je to? To je pa kepa, ki ga sicer ni zadela, pa je udarila tik za njim v steno Lovračeve hiše.

Bunk! Še enkrat?

In zdaj od druge strani? Izza Rigelčeve tarnice?]

Bunk!

Sedaj pa izza Gašperinovega hleva! Pa ne —? A tako? Tako? Napadli so ga s kepami!? Rigelčevega je spoznal, ko se je prikazal izza stene in vrgel kepo. Sedaj pa še Osredkarjev! In tamle? Ali ni tudi Peter?

Bunk! — Bunk! — Bunk!

Vsi skupaj so potegnili! Že dobro! Tudi prav! Jurca, zdaj pa pokaži, da si Štefanov prijatelj! Urno za Rožančev plot! Plot je ravno toliko visok, da pokažeš glavo čez, ako hočeš; ako pa nočeš, se stisneš, in kepa, ki je bila namenjena tebi, udari v desko ali pa zaprešči nad plotom v daljavo. Ne boste ga, Jurco! Tudi Jurca zna metati kepe, debelejšje ko vi!

In Jurca dela kepe, debele kot otročja glava, in meče jih preudarno. Čemu bi se po nepotrebnem pehal? Počasi! Kadar se prikaže kaka glava izza vogla — zdaj se je tu, zdaj se je tam — bunk! — redko je, da bi Jurčeva kepa izgrešila svoj cilj. Ej, kdor zna streljati z vojaško puško, to tudi zna! Hm! Sedajle je zadelo tudi Jurco! No, trda je bila. Pa ravno Peter jo je vrgel; videl ga je. Žvirca taka — saj on jih je najbrže nadražil. Ga pač še ušesa bole zaradi tistih kebrov. Pa ga hodo še!

Tako? — Zdaj so postali celo predrzni? — Jih je pač sedem nad enega. Zato si upajo izza voglov. — Res, poglej jih! — Vsi so! — Oba Osredkarjeva, Gašperinov Janče z rokavicami, Bohtetova oba, Rigelčev, no in — Peter! Hinavec, kako tišči naprej, hkrati se pa previdno ozira, ali mu drugi sledijo, ali ne. Seveda — si misli — dokler je plot med njim in med Jurco, se mu ni bati. Čakajte!

Jurca se požene čez plot in sam začne riniti proti njim. To jih osupne, ker kaj takega niso pričakovali. Janče že odnehuje; v obraz jo je dobil in sedaj stresa sneg raz lice. Peter je pa zajec, kot je vedno bil. Zdaj se je stisnil v ozadje in neodločno gleda, kaj bo. Če bodo zmagali njegovi, potem bo pritisnil še on in vpil, da je on dobil zmago. Če jo bodo pa udrli v beg, potem bo pa on prvi, ker je tako najbolj varno . . .

Edino Osredkarjeva dva in Gašperinov imajo še pogum. Ne bo dolgo! Smuk — kot bi trenil, se zakadi Jurca Osredkarjevemu pod noge in ga prevrne po snegu. Drugi Osredkarjev pa navali na Jurco; toda Jurca je uren kakor podlasica. Popusti onega na tleh, pa hajd nad drugega! Malo ga zavrti takole v krogu, a plesati ni mogoče, ker sneg je mehak. Bumf — tudi ta leži v snegu. Jurca se obrne po bliskavo, češ, sedaj bo Gašperinov skočil nadenj. Nič! Ni duha, ne sluha po njem! In po drugih tudi ne! Sedaj bosta torej le še Osredkarjeva dva. Toda, ko se Jurca obrne, sta Osredkarjeva dva — bela in povaljana — že tudi v diru za drugimi . . .

Ko odhaja Jurca, ponosen ko general, prileti še ena granata od nekod in ga zadene v hrbet. Ni sicer videl, čigava je bila, a stavil bi, da je bila Petrova. Zajec si pač ne upa drugače kakor zahrbtno. Naj le bo! Tudi ta ga ni ubila kot ga druge niso, dasi so nekaj časa padale nanj kakor toča. Ej, kako je že rekel Štefan? »Tudi s sedmimi se mora spoprijeti, ako treba.« In ravno sedem jih je bilo. Ravno sedem.

* * *

S to borbo jih je Jurca ugnal za vselej. Prve dni po tistem so se skrivali kakor miši po luknjah; tako jih je bilo sram. Peter doma ni zinil ne besedice o tistem napadu. Le, kadar sta se z Jurco ujela z očmi, je on svoje povetil. Pa tudi, kadar sta bila sama, ni ne eden, ne drugi omenil tistega. To je pa Jurca videl, da se mu hoče Peter čezdalje bolj bližati; pa je Jurca tudi vedel, zakaj. Zgornja vas je zopet skupaj držala; spodnja vas pa je bila prešibka in brez pravega vodnika, ker po pravici rečeno: niti Rigelčev, niti Gašperinov, niti Peter niso bili za oba Osredkarjeva. Zato bi jim bilo nahvalo, ako bi dobili spet Jurco na svojo stran.

Ne boste! Jurca je premoški, da bi se mešal med otroke . . . Zlasti ne med take, ki ga izdajo, kadar upajo, da ga bodo skupno lažje premagali . . . Pa je tudi na vse strani bolje, da se preveč ne družijo z njimi, ker, če bi se primerilo, da bi n. pr. Peter zopet nabadal kebre — kako bi ga smel Jurca stresti za ušesa, če bi sam ne bil nič boljši od njega? In če bi oni iz zgornje vasi zopet kdaj spustili vodo čez korito, kako jih bo Jurca ustrašoval, ako bi bil sam eden izmed njih? Kašnikov Štefan jih je držal kakor na vrvcu, ko je hodil s puško med njimi;

«Sedem nad enega!»

hlapčon Jurca jih bo pa, če treba, signal z bičem skupaj. In tako mu bodo pokorni, kakor da stoji s puško za njimi. Ej, ne vedo še, kaj zna hlapčon Jurca! Kašnikov Štefan je eden, hlapčon Jurca je pa drugi. S tema je pa končana vrsta fantov v Koriščah, ker vsi drugi — so otroci! Z otrokom pa moraš delati kakor z otrokom.

J. Cvelbar:

Oblački.

Bog vedi, odkodi prijadrali so
 oblaki mehki na večerno nebo:
 en starček raztrgan in deklici dve
 držali so se za roké.

Dé deklica: „Dedek, počakajte vi,
 zavežem vam z rutico vaše oči;
 vi boste bežali prek ravni te,
 lovili vas bova midvé!“

Zaveže res dedku dekletce oči,
 in dedek po ravni gladki beži:
 hej, dedek naprej, dekletci odzad
 prek nébesnih višnjevih trat!

Hej, dedek naprej, dekletci odzad
 hité, hité preko višnjevih trat,
 hité, hité čez zlati zapad —
 kam? — Zarji v naročje spat.

Prvi koraki.

Dr. Jos. Lovrenčič.

Spomini. Posvečeni »Vrtcu« ob petdesetletnici.

(Konec.)

II. V mestu.

Do tretjem letu dopoldanske šole sem šel v mesto. Dolga je bila pot skozi Čedad na Kormin v Gorico in težko slovo od matere, ko me je pustila v zavodu. Pa pričel je pouk, in knjiga mi je pregnala vso žalost. Kar mi je ostalo časa pri učenju, sem ga porabil v to, da sem bral ali — pisal. In napisal sem dokaj »Venčkov pesmi«. Prve »pesmi« iz pripravnice za srednje šole se še sedaj spominjam. Latinske šole so se mi zdele častitljive že od doma, ko sem slišal praviti o njih; še bolj pa, ko sem jim bil blizu in sem se čudil in čakal, da začnem tudi jaz z latinščino. »Pesem« o teh se je glasila takole:

V latinske šole hoditi,
to vam mora kaj bití!
Tako kmetje pravijo
in nič se ne motijo.

Poglejte si no,
kaj to vam še bo!
Gospod bo kdaj postal
in bo debele bukve bral!

Ob meni so se ondaj nalezli »pesniške« bolezní še trije tovariši, ki so pa kmalu ozdraveli, zlasti, ker jim je prefekt pomagal z izdatnim zdravilom. Tudi mene so hoteli vzgojitelji prvo leto že in pozneje še večkrat ozdraviti te bolezní; zdravila-kazni sem požrl, ozdraveti pa le nisem mogel! . . .

In tako je šlo hkonci prvo leto v mestu in je šlo drugo: prvo latinsko. Prebral sem ondaj vse, kar so mi dali, a le premalo mi je bilo. Kako rad bi bil imel najnovejše knjige! Vem za radost, ko sem poslušal Sardenkove »Marjetice«, ki nam jih je bral prefekt. Tretje leto — v drugi latinski šoli — sem si pa že pomagal sam. Pet kron sem si prihranil in jih poslal upravníštvu »Vrtca« s prošnjo, naj mi pošljajo list na gimnazijo. V zavod si ga namreč nisem upal naročiti . . . »Vrtec« in »Angelček« sta mi potem redno hodila, in veliko veselje sem imel ž njima. Tudi v slovenskih nalogah se je to poznalo.

III. »Vrtčev« sotrudnik.

Spomladi leta 1904. mi je prišlo na misel, da bi poslal nekaj svojih pesmi »Vrtčevemu« uredniku. Izbiral sem in izbiral in izbrane lepo prepisal. In še pisemce sem pridél na gospoda urednika. Kako bi se

podpisal pod pesmi? Videl sem v »Vrtcu« in »Angelčku«, da njegovi pesniki povečini nimajo pravih imen. Zakaj — tega nisem vedel. Nisem namreč vedel, da pišejo v »Vrtec« večinoma študentje, ki pa ne smejo radi šolskih predpisov s pravimi imeni na dan. Ugíbal sem potem in ugíbal. Slišal sem, da pomeni Jožef »Rastislav«, a se mi to ime ni zdelo posebno. Premišljaj sem potem dalje in dobil ime: Rajko Rajev. Poslal sem nato pesmi v Ljubljano in čakal nestrpno, kaj bo . . .

Velikonočne počitnice so prišle, in bil sem prve dni aprila že doma. Radovednost mi ni dala miru. Šel sem k učitelju in ga prosil, naj mi posodi zadnjo številko »Vrtca«, če je že prišla. Posodil mi jo je, in pred njim sem jo listal. Obstal sem ob »Pomladnih pesmih«, ki jih je bilo dve, tri strani. Kar naenkrat — zavriskal bi bil! — berem: Rajko Rajev. Pa povem učitelju: Moja pesem! Učitelj se začudi in me pohvali. Odhitel sem potem z »Vrtcem« domov in bral in spet bral. Pa čudno se mi je zdelo: pesem je bila vsa nekam taka, da nisem vedel kam ž njo. Še spominjati se nisem mogel, da bi jo bil jaz zložil. In začel sem dvomiti: »Mogoče je pa kdo drugi poslal to pesem, in mu je istočasno padlo isto ime v glavo?« (Jaz se tega imena nisem spominjal od prej kje; poznejša leta sem ga pa še enkrat, dvakrat bral v »Vrtcu« in še danes ne vem, kako bi si to razložil. Ali je gospod urednik moje pesmi čisto popravil in priredil tako, da jih nisem spoznal več, in jim je dal moj podpis; ali pa se je tiste dni pojavil še kdo, ki je imel z istim imenom več sreče?)

Vrnil sem se potem v mesto, a prva nezgoda mi ni dala miru. Napisal sem nove pesmi in iskal novega imena. Z »Rajkom Rajevim« nisem hotel imeti več zveze. Vrnil sem se k »Rastislavu« in ga zmanjšal v »Rastko«. Pa se mi je zdelo, da je samo ime prekratko. »Rastko Krejski« mi je bilo všeč, pa sem bil previden, ker sem se bal, da bi me znabiti izsledili. Vse kraje našega kota sem potem poizkušal, in Staroselo mi je res dalo zadovoljiv pridevnik. Podpisal sem se: »Rastko Staroselski«.

Prišel je maj. Nič težje nisem čakal »Vrtca« kot prejšnji mesec. Ko sem prišel drugega maja pet minut pred osmo uro v šolo, sem videl, da je v moji klopi velika gnječa. Toliko, da so mi dali malo prostora, pregledovali so namreč »Vrtec« in »Angelček«. Vzel sem ga seveda takoj in ga začel pregledovati s svetim strahom in upom. In kakor sem bil tih in zaprt in nisem nikomur črhnil, da sem poslal prejšnji mesec svoje pesmi v Ljubljano, sem se ondaj vendarle, prevzet od velikega veselja, ko sem bral predpredzadnjo stran, lahkomišljeno izdal:

»To je pa moja pesem!«

Veliko začudenje! Vsi so hoteli brati mojo pesem, a »Vrtca« nisem dal iz rok. »Kaj me žene v gaj?« je bila moja prva natisnjena pesem, in še danes sem vesel: posvečena je bila Kraljici majnika! . . . Na zadnji strani je bila pa še štirivrstična kitica, vzdih po — izgubljeni mladosti!! V rokopisu je bila pesem pač daljša, a jo je gospod urednik

skrajšal. Prav je imel! Meni in še mnogim drugim bi moral vreči take in podobne vzdihne za izgubljeno mladostjo — v koš!

Šolske ure so mi bile tisto dopoldne kakor večnost. »Vrtec« bi bil imel rad neprestano v rokah, da bi gledal in spet in spet bral svoji dve pesmi. Kakor v sanjah začarano se mi je zdelo vse in neverjetno. Takega veselja in zadovoljstva nisem pozneje pač nikdar več užil.

*
*
*

Te spomine sem vam napisal, mladi prijatelji okoli »Vrtca«, ker upam, da vzbudijo v vas še večje veselje do knjige in opogumijo na pisateljevanje mogoče tega in onega, ki mu dobro teče pero. Koliko pesnikov in pisateljev je vzgajil ravno »Vrtec« v svojih petdesetih letih! In še petdeset let in še več misli živeti in učiti in razveseljevati slovensko mladino.

Leta gredo in s seboj jemljejo, kar je starega. Treba bo novih moči, novih delavcev, ki bodo kopali in negovali grede v »Vrtcu«. Učite se pridno, nasledniki naši, in pripravljajte se že sedaj, ker tudi na vas pride vrsta, da se postavite!

Pri osah.

Tone Tonejevič.

Ura gre na deset. Pastirji so prignali domov, in Mikličev Tonček je odšel že z motiko na rami pobijati trde kepe po njivi. Tudi Burnikov Francek je poiskal malice, pa poletel k domačim na polje. Kar se priplazita za njim od druge strani izza vogla Srakarjev Martin in Lužarjev Jaka, največja poredneža v vasi, in mu svetujeta, naj ostane doma, saj je polje daleč, in kar on naredi, itak ni nič vredno.

»Francek! Jaz pa vem [za osel« mu zašepeče zapeljivo Martin, cvet potepinov.

»Pojdimo jih dražit! Še nobenih nismo pokončali letos! Kje pa so?« dé Lužarjev,

»Jaz pa vem še za sršene! Toda danes so mi oče ukazali, naj pridem za njimi na njivo, da jim vodim vole. Zato ne morem z vama,« reče odločno Francek.

»Jej, še dve uri je do južine! Kaj boš pa naredil v tem času? Še vinarja ne bo vredno. In na njivi imaš brata Jožka! Naj pa on vodi, saj ima bolj čas kot ti. Ti si se že s kravami ubijal, on pa nič. Razentega je on že na njivi, ti boš moral pa šele tja. Radi tebe pa tudi njiva ne bo ostala nerazorana.«

Tako je modroval Srakarjev Martin in dokazoval dobremu Francku, da ga lahko pogrešajo na njivi.

Tudi Lužarjev Jaka ni bil nič boljši:

»Lej, solnce je vroče, da bi se človek raztajal. Pojdimo rajši dražit ose, da jih pobijemo. To je tudi delo! Do opoldne smo gotovi. Ali močne so, in delo ne bo lahko.«

»O, koliko osjakov sem jaz že pomečkal in posmodil, pa me je picila samo šele ena!« reče nekako ponosno Francek in pokaže, da ga že malo mikajo ose.

»Jaz grem. Če nočeta vidva, pa tukaj ostanita!« dé kratko Martin in se okrene.

»Jaz tudi grem,« se odreže Jaka in jo pobere za njim.

»Kje pa vesta za-nje?« zavpije za njima neodločni Francek.

»Z nama pojdi, pa boš videl!«

Francek zapre vežo in steče za tovarišema. Urno jo mahajo po stezici v Hostnikov travnik. Pogovor jim teče gladko, in nič drugega jih ne skrbi kakor to, kako bi srečno pokončali vse ose.

Kmalu so na travniku. Francek radovedno povpraša, kje da so, toda zapeljivca mu nočeta nič povedati. A kmalu ugleda ose Francek sam in vesel vzklikne:

»Joj, kako lete! Teh pa ne bomo!«

»V tleh so — in ene same mišje luknje naj ne zamašimo!« vzklikne Jaka posmehljivo. »Kar brž se pripravimo, in preden bo četrt ure, že ne bomo slišali nobene več brenčati!«

Sedaj še-le postane Francek živ in se obrača prav urno. Brž navetuje, naj gre eden po ilovice, da se luknja zamaši, sam pa odide k potoku po klobuk vode; da ose zalije.

»Da jih lažje pobijemo, pa narežem in nalomim jaz med tem hojevih vej!« reče oblastno Martin, ker se mu ne ljubi ne po vodo, ne po ilovico.

Kmalu imajo fantje vse pripravljeno, in le še naskočiti je treba. Ose se pa ne zmenijo za napadnike in urno letajo druga za drugo iz luknje in zopet nazaj.

»Tako letajo kot roj. Jaz jim ne upam zadelati vhoda,« pravi Jaka. »Hembrano nas bodo nagnale!«

»Daj pa meni blato,« reče bahato Srakarjev. »Glej, takole se zamaši luknja! Ti, Francek, bodi pripravljen in pobijaj, če bode treba.«

Rekši vzame Srakarjev blato v roke, se bliža počasi luknji in — čof, že je zadelana!

»Zdaj pa brž na delo, dokler še ni pašnic!«

Martin zasadi debelo prišteno palico v tla. Nekoliko časa jo tišči, pa hipoma zdrkne palica sama dalje — znamenje, da je zadel ravno v osje gnezdo. Brž potegne palico vun, Jaka pa vlije iz klobuka vode v luknjo. France pa drži v privzdignjeni desnici hojevo vejo, pripravljeno, da udari.

»Br, br, br!« zabrenče tedaj ose, toda voda jim ne dovoli prostosti. Toda klobuk je skoraj prazen, in luknja ne še zadelana. Pašnic je pa že vse rumeno naokoli. Vedno nemirnejše postajajo ose in srditejše.

»Kaj se boš bal pašnic, saj niso nič...« pravi eden.

»Av, av, a-a-av, me je že, me je že!« zajoka drugi in privzdiguje nogo, iskaje žela, da ga iztrebi.

»Tecimo! Lej, tam-le gredo ose iz tal. Bežimo!« zavpije tretji, in vsi se spusté v beg, za njimi pa cel roj osâ.

Vsi teko, kar jih nesó noge. Otepajo se po obrazu, mahajo z rokami, toda razdražene ose se ne dajo odgnati. Jaka se zavalí kar v bližnji grm in osam srečno uide, samo na čelu ga je malo oprasnilo. Tudi Francek jo izvozi, a Martin se jih kar ne more otrebiti. Kakor divji leta okoli grmovja in se izkuša iznebiti neljubih prijateljic, a se jih ne more. Že ga je usekala ena na zgornjo ustnico, ena nad oko in še ga preganjajo. Besen se zažene v grm in obstoji na drugi strani. »Br, brrr!« brenci še ena nekje, toda ne more prav vedeti, kje je. Posluša in posluša, toda zaman. Kar se zgane in z vso silo jo pomečka za srajco.

»Me je že zopet, me je že zopet!« vpije žalostno tovarišema.

»Mene je že tudi. Še dve!«

»Mene pa nobena!«

»Pomagat, pomagat!« se zopet zadere Srakarjev Martin. »Za srajco imam eno. Brž tecita, brž, joj!«

Pa začne Martin zopet mencati srajco, potem jo pa ureže naprej. Ves spehan pridrvi do tovarišev in zaihti:

»Dve sta me! Juj! Glej, ta-le me je ravno na rebra!« To rekši odgrne srajco na prsih in pokaže črno-krvavo piko na platnu. Tam jo je zmečkal.

»Danes so bile pa hude! Glej, kri ti je pritekla na ustnici,« dé pomilovalno Jaka.

»Zdaj je že dobro, da me le huje niso! Malo me pa vseeno jezi, da jih mi nismo zmogli, saj smo še vsake.«

»Saj ni bilo mogoče! Da niso imele dveh lukenj, bi jim bili že pokazali. Jih bomo pa jutri. Le počakajo naj!« pravi Francek.

Tako modrujoč se bližajo potepuhi domov. Vsi imajo dovolj in kaj čemerno se drže. Najmanj pa govori Burnikov Francek. Skrb in slaba vest ga zadržujeta, da ostane precej zadaj.

»Zakaj si pa rinil z nama, saj te nisva silila,« se mu rogata tovariša zdaj.

»Le pojdiva, kamor hočeta, nikoli več ne grem z vama,« pravi Francek in še bolj zaostane.

V hipu se pa oglasi moški glas — bili so Burnikov oče:

»Toliko dela, pa doma pohajkuješ?«

»Saj grem takoj vodit!«

»Seveda sedaj, ko je že vse podelano. Ali ti nisem rekel, da pridi takoj na njivo, ko priženeš domov. Kaj pa poslušáš tadvá lenuha? Vidiš jih, grdobe nemarne!«

»Saj bom ubogal, oče,« prosí Francek in začne pripovedovati, da ga je ena osa pičila in da ga hudo boli.

»Nič!« — pravijo oče. »Prav ti je. Čakaj, zjutraj si ti ležal pri kravah, popoldne greš pa z nami na njivo, in Jožek bo gnal. Ves popoldne je delal otrok, ti pa, tak hlapec, se tu potepaš! Ti, seme, ti táko!«

Medtem sta izginila Srakarjev in Lužarjev za Burnikovo hišo.

Takoj po južini pa je moral Francek prepustiti pašo bratu Jožku in iti na polje, kjer so ga držali oče trdo do pozne noči.

Pa tudi voditelj lenuhov ni ostal oni dan brez kazni: hudo je otekel. Zgornja ustnica mu je visela dol kakor cokla. Na eno oko ni videl nič, na drugo pa slabo, in tudi levo lice je bilo precej obilno.

Marsikdo je privoščil lenuhu to lepoto. Najbolj pa njegov prijatelj, Lužarjev Jaka, ki iz hudega boja z osami ni odnesel hujše rane nego malo prasko na čelu.

Janko Polák :

V gozdu.

Drobna gozdna ptičica
je na vejo sela,
drobna gozdna ptičica
pesem je zapela.

Pela pesem je lepo
šmarnici dehteči,
pela pesem je lepo
o mladostni sreči.

Pesem gozdne ptičice
mi je v srce segla.
V dušo mojo pa je z njo
žalost težka legla.

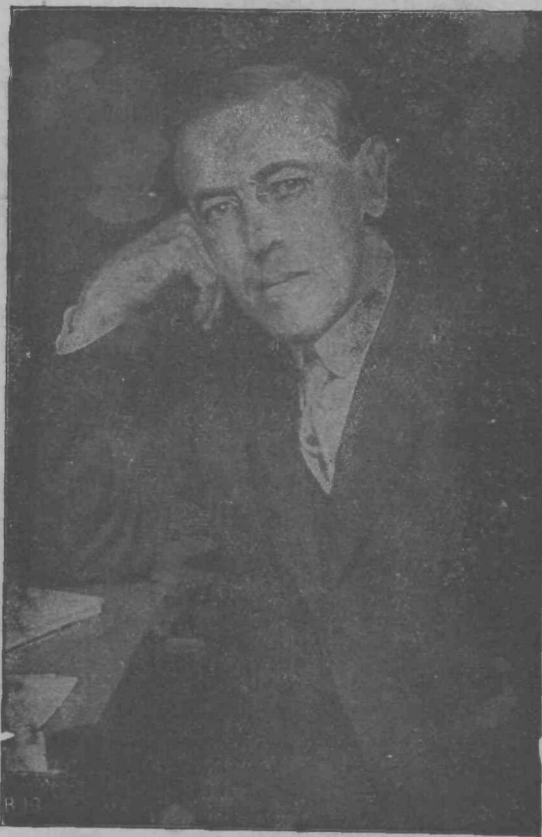
Tomo Woodrow Wilson.

Nelikokrat ste že čuli in brali zadnje čase to ime. Veste, da se tako imenuje sedanji predsednik Severoameriških Združenih držav. Posegel je na korist antante tudi v viхро svetovne vojne, in končala se je po njegovi volji. Žal, da se zdaj tudi mir ne more skleniti po njegovi volji!

Tomo Woodrow Wilson je bil rojen 28. decembra 1856. leta v državi Virginiji (mesto Staunton). Njegov rod je škotsko-irski. Študiral je mladi Wilson na raznih krajih, doktorsko čast si je pridobil na visoki šoli v Baltimoru.

Nato je bil odvetnik, a kmalu se je posvetil visokošolski profesorski službi. Kot učitelj zgodovine in narodnega gospodarstva je deloval od leta 1885. do 1910. To leto je bil izvoljen za guvernerja države New Jersey. Poslej je bil znan radi svojih izrednih zmožnosti po vsej Ameriki. Leta 1912. je bil prvič izvoljen za predsednika Severoameriških Združenih držav. Zdaj upravlja to vplívno službo že drugo triletno dobo.

Predsednik Wilson je odkrit prijatelj Jugoslovanov in naše mlade države. Upati smemo, da nam pridobi Reko in z njo odprto pot do Adrije. Jugoslovani mu bomo za to dobroto, ki je pa naša sveta pravica, trajno hvaležni.

Tomo Woodrow Wilson.

Pesem poljá.

Cvetinomisrki.

Zapelo je polje svojo pesem, zakaj v zgodnji pomladi je bilo. Zaigrale so ob tej pesmi strune srca. Sladka melodija je splavala preko tihih gajev, nad šumečim, valujočim poljem . . .

V vetru, v lahnih sanjah se je zibalo polje. Velike plave oči so se smehljale, in lica, vsa cvetoča in mlada, so prosila. Zlati valovi lās so žareli v solncu. Rdela je žarka luč za gorami.

In tedaj se je vzdramila pesem poljá. Zašumelo je naokoli, tiho, pritajeno in plaho. Prihajali so duhovi v belih oblačilih, zvezde v očeh, zlate rože v laseh. V belih rokah pa so držali harfe . . .

Plavali so naokrog zlati angelčki in peli. In ta melodija je rastla. Veliko hrepenenje je bilo v nji: hrepenenje človeka, ki je ležal v grobu in ki se je prebudil iz bolnih sanj . . .

Pesem poljá v zgodnji pomladi je objela vsa mlada, hrepeneča srca. Objela in pobožala je tudi ubogo, majhno Minko iz Jagnjenice. Zakaj za Jagnjenico valujejo v plahem vetru daljna, daljna polja, in Minka se tako rada izprehaja po teh daljnih, daljnih poljih . . .

Hodila je Minka po daljnih, daljnih poljih in je poslušala pesem poljá; njeno mlado srce je vriskalo v sladkih upih, pozdravljalo je in odzdravljalo pomlad vzradoščeno.

Pesem poljá je pela, dvigala se je mogočno. Polna sladkih melodij je bila tudi Minkina duša. Smehljala se je, kakor se smehljajo angelci. Uboga je bila Minka in zato se je pogovarjala z Bogom in Marijo tudi vsa srečna sredi pomladi.

Kraj polja so cvéle rože, in te je trgala Minka. Spletala si jih je med kite. Povsod so gorele te zlate, od solnca opaljene rože, in zato jih je Minka ljubila.

Taka je bila pesem poljá; sladke melodije so plavale po zraku, tolažile so bolna srca . . .

Minka pa je hodila vsa uboga in majhna po polju in je poslušala to pesem: zakaj velike so bile njene oči in v pomladnem žaru iskreče.

Iz zgodovine kranjskih trgov.

1. Bela peč.

Leop. Podlogar.

(Konec.)

Vkoliko se je graščina zanimala za železarstvo v Beli peči pred l. 1685., ni znano. Tega leta je pa prevzel graščino Matija Schmidhofen iz rok Turjaških. Njemu se pripisuje, da je odkril rudnike in napravil plavže. Njegov oče Andrej, rodom Vipavec, se je odlikoval v benečansko-furlanskih vojskah. Cesar mu je naklonil zato mitnico na Jesenicah in na Colu in pa leta 1667. ga je povzdignil v baronski stan s priimkom Kovačič baron Schmidhofen. Njegov sin Matija je pa kupil leta 1685. od barona Volka-Konrada Jankoviča graščino v Trebnjem, od Turjaških pa Belo peč. Pa kako da se je jel pečati z železarstvom?

Takoj, ko je prevzel Kovačič-Schmidhofen novokupljeno graščino v Beli peči, je prišlo do resnih prepírov med Kranjci in Korošci zaradi uživanja pravic v belopeških gozdovih. Korošci so namreč zahajali na kranjsko stran in žgali po gorah apno. Kranjci so se pa čutili s tem oškodovane pri kupčiji z apnom. Siloma so spodili Korošce domov. Ti pa so prišli h kopam še v večjem številu in 15. marca 1688. leta so pobili do smrti 5 Kranjcev. To je bil potem ogenj v strehi! V malo dneh je zašumelo v vsej okolici. Nagnalo se je od obeh strani do 11 tisoč mož. Medtem, ko so se zbirali nasprotniki in se pripravljali na odločilni boj, so poslali koroški in kranjski stanovi nad rogovileže celo armado, ki jih je obkolila in pozvala, naj odložé orožje. Kranjci so se sklicevali, da branijo le svoje pravice in da boja niso oni izzvali; a Korošci so bili pripravljeni na vse, a le pod pogojem, da se jim dovoli še naprej žgati v belopeških gozdovih apno. Tega jim pa Kranjci niso privolili, ampak so odločno zahtevali, da naj Korošci za vedno zapuste belopeški svet. Ker se Korošci tej očitvidno pravični zahtevi Kranjcev niso vdali, je poseglo vmes vojaštvo, odvzelo vsem orožje, izmed Korošcev pa odbralo 24 kolovodij in jih obsodilo na smrt.

Obsojenim je bilo dovoljeno, da se smejo posloviti tekom dneva od svojih domačih. Eden izmed teh obsojencev je bil rudar in je prišel v te kraje, ker ni našel drugod dela. Žgal je kope in prišel tako med upornike in obsojene. Poslal je ondaj v stiski svojo ženo v belopeško graščino s prošnjo, naj izprosi Schmidhofen vsem obsojenim pomiloščenje; obljubijo mu pa vsi, da ne bodo več segali preko meje, povrhu mu bo pa ta rudar-prosilec kot plačilo za trud še odkril važne in dragocene podzemeljske zaklade.

Schmidhofen je storil potrebne korake in res dosegel, da so bili pomiloščeni vsi obsojenci. Pa tudi to se je zgodilo, kar je obljubil rudar.

Pomiloščenec je povabil graščaka Schmidhofena na Belopeško goro (Weissenfelsberg) in pokazal mu je velikanske sklade železne rude, ki jo je krila le tenka plast zemlje. Zatrdil mu je pomiloščenec tudi, da je sam izurjen fužinar, ki potrebuje le deset rudarjev, da postavi fužino. Schmidhofen je bil zadovoljen z vsem. Nabral je rudarjev v Bohinju, na Savi in na Javorniku in začel z delom. Že takrat, v tretjem letu, odkar je bil odprt plavž, je izvozil 100 tisoč centov železa in zaslužil čisteža nad 50 tisoč goldinarjev.

Leta 1709. je umrl Konrad Schmidhofen in zapustil plavže cesarju Jožefu I. (1705—1711). Takrat se je delalo v Beli peči v treh velikih fužinah.¹ Cesarski so imeli potem fužine v lasti dobrih sto let. Vsled svetovne konkurence je pa začelo fužinarstvo pešati, in polagoma se je tudi to podjetje razpuščalo. Leta 1820. se ni delalo več v Beli peči.²

Opuščeno obrt je dvignil spet nemški kapital. A razvil je podjetje na čisto nov način. Kako? Začel je izdelovati patentirane verige. To blago ni imelo namreč v začetku nobene konkurence. V kratkem si je pa osvojilo svetovni trg. Romale so te verige v Rusijo, na Balkan, v Afriko, celo v Indijo. Bela peč je zaslovela po svojih verigah po celem svetu. Industrija Podklancem (v Stückl-nu) se je zelo razširila. V mirnem času je bilo tu do tristo delavcev; z družinami vred je pa živelo od tovarnen do šeststo ljudi; skoraj dve tretjini trga. Delavci so dandanes večinoma tujci iz raznih krajev, tudi iz Ogrske in Hrvaške, a ponajveč iz Ziljske doline. Stanujejo skoraj vsi v tovarniških hišah. Tovarniško delo pa izpodjeda kmetijstvo, ker pokupava tovarna kmečka posestva. Tudi je to delo zdravju škodljivo. Železni prah se vdihava v pljuča in provzročuje obolenje sopl.

Danes šteje trg Bela peč že 107 številčk; leta 1894. jih je štel le 75. Občinskih doklad plačuje komaj 20%, in še teh plača tovarna tri četrtine.

Oglejmo si zdaj povrhu še cerkvene razmere.

Cerkveno zgodovino Bele peči lahko delimo v tri glavne dobe:

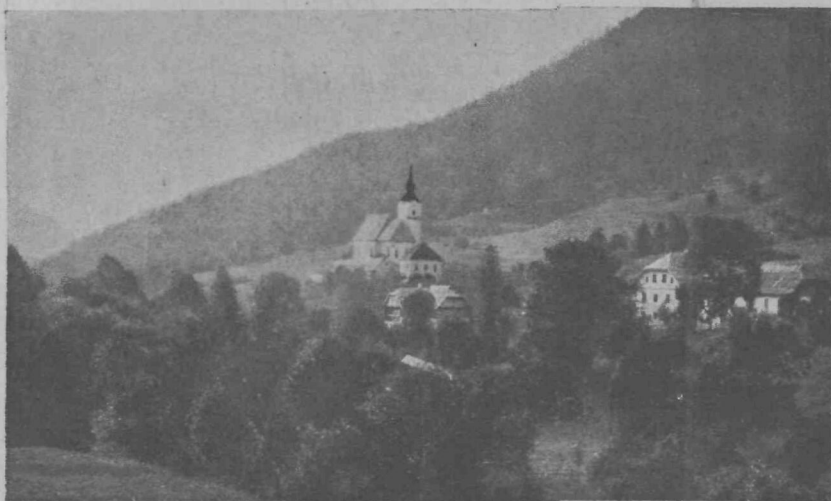
Do leta 1662. je bila cerkev sv. Lenarta podružnica Kranjske gore. Ondi je bil ustanovil radovljiški župnik Henrik I. 1362. vikarijat. Vendar najdemo zabeleženo v ljubljanskem šematizmu, da je bila ustanovljena duhovniška služba v Beli peči že leta 1439. Krstni kamen je stal vsaj že leta 1572. Dne 15. marca 1601. je poslal škof Hren šmartinskega župnika Jakoba Haumana (1584—1606) iz Kroke v Belo peč, da odpre ond s pomočjo vojaške protireformacijske komisije cerkev in jo blagoslovi. Hauman je prišel v Belo peč 17. marca 1601. Imel je po naročilu škofovem daljši nagovor krivoverskim tržanom. Razen grajskega oskrbnika so se vdali vsi in prisegli katoliško prisego. Oskrbnika je pa poslala komisija zvezanega v Radovljico in potem v Ljubljano. Ondi se

¹ Mittheil. M. V. 1906. 180.

² Illyr. Blatt 1820. 6.

je tudi on izpreobrnil in prisegel.¹ Ko so odprli v cerkvi krstni kamen, koder krstna voda že 29 let ni bila prenovljena, so jo našli še čisto in svežo, kakor da so jo ravnokar zajeli iz potoka.²

Protestantovstvo v gorenjesavski dolini je posebno podpiral radovljiški graščak Dietrichstein, ki je imel tedaj obe graščini, radovljiško in belopeško, v zastavi od deželnege kneza. Ko mu je ta zažugal, da mu odvzame zastavno pravico, se je Dietrichstein nasproti nadvojvodu Karolu skliceval na to, da so predikantje nastavljeni od deželnih stanov, ne pa od njega. Od deželnih stanov nastavljeni predikantje, ki so ondaj misijonarili v Beli peči, Radovljici in Begunjah, so bili: Tomaž in Kristof Fašang, Marks Slatnik, Andrej Reja in Jakob Višnjegorski (Weixelberger).³

Župna cerkev v Beli peči.

Belopečani so bili brez duhovnika od leta 1572. do 1601. Domači duhovnik je bil namreč odpadel k luterancem. Ravno tako je njegov prednik že leta 1560. deloval v protestantskem duhu, dasi očitno proti katoličanom ni nastopal. Tako je sporočil Matija Klombner Trubarju 24. febr. 1560: »Belopeški je sicer naš, pa je Nikodemove vrste in si ne upa očitno na dan.«⁴

Za francoske vlade se je župnija Bela peč priklopila Kanalski dolini in z njo videmski nadškofiji. Pod avstrijsko vladno je pa prišla spet nazaj pod ljubljansko škofijo.⁵

¹ Dimitz G. Kr. III. 335.

² Valvasor VIII. 832.

³ Dimitz G. Kr. III. 150.

⁴ Kostrenčič, Urkundl. Beiträge 1874. 9.

⁵ Izvestja Muz. dr. 1906. 57.

Leta 1820. je postala Bela peč c. kr. župnija.

Prvi znani belopeški duhovnik se omenja l. 1662. Imenoval se je Janez Verhonnig (Verhovnik).

Od leta 1815. do 1819. je služboval v tej duhovniji Franc Pirc, pozneje (od leta 1843.) misijonar v Severni Ameriki. Rojen je bil leta 1785. v Kamniku. Posvečen leta 1813., je služboval v Kranjski gori, v Beli peči, v Pečah in v Podbrezjah. Že 49 let star se je odpovedal župniji in odšel v severno Ameriko. Med divjimi Indijanci je potem deloval še 38 let. Kot 88 leten starček se je vrnil v svojo domovino. Umrl je v Ljubljani l. 1880. Obvladal je v govoru in pisavi osem jezikov.

Pirca imenujejo očeta umne sadjereje na Kranjskem. Povsod, kjer je služboval, je zasajal lepe sadne vrtove. Za kmete je izdal dve knjigi. V prvi poučuje, kako je pokončevati škodljive gosenice (1834), v drugi pa pové »Kranjski vrtnar« (1830 in 1834) v predgovoru, da so Kranjci v sadjereji zaostali za drugimi narodi, ki imajo od nje mnogo koristi. Priporoča jim, naj napredujejo tudi v sadjereji, če se hočejo šteti med omikance.

Med belopeškimi župniki je omeniti tudi Vencelja Peharca (1863—1867). On je zidal leta 1865. novo župnišče. Umrl je kot župnik v Sori leta 1881.

Za šolo zaslužen je bil župnik Alojzij Ambrož (1831—1858). Leta 1832. je začel sam poučevati mladež. Poučeval je najprvo v župnišču, pozneje pa preuredil mežnarsko službo tako, da je mežnaril eden izmed tržanov, mežnarsko poslopje je pa prepustil šoli kot šolsko poslopje. Ker je pa to sčasom bilo pretesno, so pa Belopečani leta 1894. sezidali novo šolsko poslopje in 9. sept. 1894 otvorili dvorazrednico. Šola je bila zidana s pomočjo nemške šolske družbe (Schulverein). Odslej je postal šolski pouk izključno nemški, ker se je morala občina pred pozidavo šole nemškemu šolskemu društvu v to obvezati.

Župnijska cerkev sv. Lenarta je precej visoka in bolj ozka gotiška stavba. Letnica, vzdana v zunanjo steno za velikim oltarjem, kaže na leto 1463.¹

A cerkev sv. Lenarta je stala gotovo davno prej. Svetnik sveti Lenart je veljal za zaščitnika in varuha voznikov, ki so vozili čez prelaze in hribe. Ker je bil tudi v Beli peči promet med Koroško, Primorsko in Kranjsko od nekdanj živahen, so mu pod gorskimi strminami sezidali cerkev, da bi na njegovo priprošnjo držale zavornice težkih vozov, in da bi bilo ljudstvo obvarovano nevarnih plazov. Cerkve sv. Lenarta so bile ponekod opasane z verigami. Tako je cerkev sv. Lenarta na vrhu prehoda iz Železne Kaple v Solčavo obdana še dandanes z verigami. Enaki zgledi se nahajajo na Tirolskem. Saj ravno iz Tirol-

¹ Flis, Stavb. slogi 126.

skega se je zaneslo po nemških naselnikih češčenje sv. Lenarta tudi v naše kraje.¹

Kaj je dalo povod, da so leta 1463. zidali v Beli peči novo cerkev, ni znano. V drugi polovici 15. stoletja je bilo sploh v naši škofiji zidanih več cerkvâ v slogu pozne gotike. Vzrok tem novim pozidavam so bili drugod pohodi Turkov, ki so med drugimi žalostnimi sledovi puščali za seboj tudi — razrušene cerkve.²

Je-li dal turški napad povod za zidavo nove cerkve v Beli peči, se ne dá dognati. Domači zgodovinarji nam omenjajo le oni turški napad na Belo peč, ki se je izvršil leta 1476. Udrli so ob Savi na Gorenjsko proti Kranjski gori, od tam skozi Belo peč na Trbiž. Koroška je takrat silno trpela. Kmetje so se splošno jezili na plemenitaše, da nič ne store proti Turkom in da jim gledajo skozi prste. Nekatere plemenitaše in viteze so celo dolžili, da so skrivni zavezniki Turkov. Jakob Unrest, župnik v slovenski Diholci (Tehelsberg) na Koroškem, je bil sodobnik in priča tega turškega upada. V svojem Letopisu Koroške³ očita gospodi, da se poskriva v močnih gradovih, kmeta pa prepušča žalostni usodi in tako daje potuho krvoločnemu tujcu: »Naj vendar pomisli vsak pameten človek, kako je mogoče, da je smela tako majhna četa Turkov, ki so jo cenili kvečemu na osem tisoč mož, brez ovire divjati po Dravski dolini, po Koroškem, Slovenski Krajini, Kranjskem in po Krasu, pa povzročati toliko škode, ne da bi se ji kdo ustavil. O Bog, čas bi že bil, da krščanski meč skrha turško sabljo.«⁴

Leta 1616. sredi avgusta je planil benečanski vojskovodja Fr. Erizzo na Koroško. Benečani so se večkrat pritoževali pri avstrijski vladi zaradi škode, ki so jim jo delali senjski Uskoki. Te so naselili upravitelji na turški granici okoli Senja. Od tu so napravljali Uskoki Benečanom na morju veliko škode. Avstrijska vlada oziroma graniški poveljniki niso hoteli ali niso mogli povsem ugoditi Benečanom. Ti so začeli s pritiskom (represalijami): enako za enako, škoda za škodo! Planili so ob Soči proti Koroški, polastili se Pontebe in Malborgeta, pa plenili po okolici. Ljudstvo je ondaj trumoma pribežalo v Belo peč.⁵

Kakor začasa benečanskih vojsk, tako so tudi začasa svetovne vojske pribežali vojni begunci zlasti iz Bovca v Belo peč. Ta kraj ondaj od Lahov ni bil ogrožen, medtem ko so sosednji Trbiž obsipali pogostokrat z granatami. Prav močno so poškodovali zlasti gorenji del Trbiža.

Omenimo še, da stoji pod klancem kapela sv. Janeza Nepomuka. Časti se ta svetnik po vsem katoliškem svetu kot zaščitnik zoper po-

¹ Stegenšek, Gornji grad 155. 213.

² Gruden, Cerkevne razmere v XV. stol. str. 116.

³ Chronicon Carinthiacum — 764—1493 — stran 605—609.

⁴ Dimitz, G. Kr. I. 288.

⁵ Valv. XI. 577.

vodenj. Iz istega vzroka in namena se je menda zidala tudi tu ta kapela. Belopeške vode so včasih silno hudourne, naj si bo že Jezerski ali Črni potok. Huda je bila zlasti povodenj leta 1891., ko so bile razdejane Spodnje Fužine (Unter-Hammer).

Janko Leban.

(Mladinski pisatelj-jubilar.)

Ned tistimi jeklenovztrajnimi in mravljinčjepridnimi naturami, ki hlepé za svojim mladostnim vzorom krčevito, da jih ne odtrgajo od njega ne premenjene časovne razmere, ne betežnosti starosti, ne bridke izkušnje, ima svojega zastopnika tudi mladinsko slovstvo v nadučitelju Janku Lebanu.

Janko Leban.

Pol stoletja poteče te dni, kar je prvič zastavil svoje delo na gredicah »Vrtčevih« — bilo je že v prvem letniku tega lista pod psevdonomim Ivan Libijanski in odtedaj je še zmeraj delaven v prid mladine tuintam na slovstvenem polju in tudi v »Vrtec« še pride rad pogledat in kaj okopat in nasadit: ob mladinskem delu ga mladost pozdravlja, četudi iz dalje, iz daljne dalje, pa vseeno... V tolažbo mu je.

Janko Leban je bil rojen 21. aprila l. 1855. v Kanalu na Goriškem. Posvetil se je učiteljskemu poklicu ter služboval kot učitelj po raznih krajih na Primorskem in Kranjskem. Živi zdaj kot upokojenec na Bukovici pri Škofji Loki.

Preobširno bi bilo, če bi navajali vsa dela, ki jih je priobčil naš jubilar. Omenjamo tu le, kar je posvečenih naravnost nežni mladini.

Že l. 1871. je priobčil v Gorici kot gimnazijski tretjošolec knjižico: »Pesni in povesti na poskušnjo«. V poznejših letih je obelodanil »Iskrice«, pesmi in povesti za mladino, I, II. in III. zvezek. Nadalje mladinske knjige: »Dva brata«, »Veselje in žalost«, »60 malih povesti«, »100 beril«, »Mirko Poštenjakovič«, »V domačem krogu«, »Na različnih potih«, »Pri Vrbovčevem Grogi« »Milutin Oblokar«, »Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli«, »Človek, v pogledu na njegovo telo in dušo«,

»Andrej baron Čehovin« ... Vrhu tega je pisal tudi za Koledarje družbe sv. Mohorja, za mladinski list »Zvonček« i. t. d.

Tudi na polju domače glasbe je bil Janko Leban delaven. V našem listu je priobčil pesem in skladbo »Veseli učenec« in lep božični napev »Otroci, veselite se nočjo se glasi«. Njegova »Zbirka cerkvenih pesmi za mešani zbor« je znana po vsem Slovenskem, in vsi slovenski časopisi so pohvalno pisali o nji.

Janko Leban ima pa še več del, ki še čakajo na založnika.

Želimo mu, da bi živel do skrajnih mej človeškega življenja ter užival plodove svoje neumorne trudaljubivosti!

Priobčen naj bo tu še tudi pozdrav gospoda pisatelja »Vrtcu« za njegovo petdesetletnico:

„Vrtcu“.

(Sonét.)

Vrtnar pred petdesetimi je leti
iz puste zemlje vrtec jel graditi,
na delo marnih delavcev vabiti,
da deci v blagor se vsakdo posvétí.

In glej, ta vrtec danes ves je v cveti,
dišečih rož ga na stotine kiti,
ovočje plemenito tu gori ti,
otrók in ptic glasé se speví vneti ...

Vrtnarja-mojstra pa ni več med nami,
s sodelavcem že mnogim v grobu spava.
Naj lahka bo jim zemlja, večna slava!

Jaz starček pa še tukaj sem med vami,
in ko še meni smrtni zvon zapoje,
za izveličanje molite moje!

Janko Leban.

Urh v ječi.

Tone Kosem.

voje imen imam: urh mi pravijo in publič, pa k žabam me prištevajo. Bo že prav tako. Podoben sem navadnim zelenim žabam, samo mnogo manjši sem od njih. In v tem se še tudi razlikujem od njih, da se ne ponašam s tistim grdim regljanjem in kvakanjem, ampak da dajem svojemu veselju in žalosti izraza le s poltihim stokanjem. Stokam, če sem vesel, in stokam, če sem žalosten. Zato delam preglavico marsikateremu človeku, ki bi rad vedel, kdaj sem vesel in kdaj žalosten. In kakor rečeno — dvoje imen imam: urh in publič. Eni me nazivljejo urha, drugi pa publiča. O, ti radodarni ljudje, kako razsipljejo vendar z imeni! Nič ne rečem, urh sem že rad. Ali publič, publič — kdo si je vendar izmislil to čudno, smešno ime? Da bi ga dobil, krcnil bi ga s krakom, da bi videl devet solnc in še trikrat več zvezd... A čemu se šaliti! Saj je ni več na svetu šale, ki bi me mogla kdaj razvedriti.

Uv, uv, u, u!

Žalosten sem. Pa ne toliko zato, ker sem poleg urha še tudi publič; ampak zato, ker sem v ječi.

Le smej se mi, ti košatobradi, svetlogledi mož! Le glej napeto skozi očala v to stekleno štiriozglato posodo, kamor si me bil dejal. Lahko se smeješ, ker ne veš, kaj je ječa... Sediš za mizo, pred seboj imaš velik papir in rišeš po njem, ogleduješ me od vseh strani in zopet rišeš. Sem ti všeč, kajne? Že vem — mene slikaš, kakopada! Komu boš najprvo pokazal to mojo sliko? Najbrže svojim prijateljem? Široko se boš razkoračil pred njimi, jim šegavo pomežiknil, potem pa potegnil izpod pazduhe tisti beli papir z mojo sliko in jim ga boš razvil pred očmi. Pogledali bodo radovedno in vsi se bodo zasmeli. Najbolj pa se boš zakrohotal ti sam, da se ti bo stresala brada in ti bodo poskakovala očala na nosu. Potem boš pa papir zopet zvil, ga utaknil pod pazduho nazaj in pohitel z njim kdovekam? A povsod se bodo moji sliko smejali in se boš smejal tudi ti...

Kaj, si me že naslikal? Ne? Samo lenoba se te je polotila; odpočiti si hočeš, pa sam ne veš, zakaj. Lepe počitnice imaš, zares! In dobro, predobro tetko, da počenjaš, kar te je volja. Ti bolj ugaja tukaj pri teti kakor v mestu, v pisarni — ni res tako? Zdaj si prižiš smotko, pokaš z ustnicami. Pk! Pk! Pk!... Le dobro vleci, da ti ne ugasne... Že gori, prav dobro gori... in že se vije dim nad vso mizo, kroži nad mojo ječo. Huj, kako lep dim, kako strmiš vanj zamaknjen!...

Kam pa zdaj? Pojdeš na izprehod? Vstopil si se ponosno pred veliko stensko ogledalo in si popravljaš rdečo ovratnico, čohljaš si brado, vihaš si brke. Zasuknil si se na peti. Slamnik na glavo, pa palčico v roko — tako! — kako ti vse pristoja! Priznati ti moram — lep človek

si — samo neusmiljen, brez srca! Že greš? Še enkrat se moraš pogledati v ogledalo? No ... zdaj pa srečno pot in mnogo zabave! Odprl si vrata, zapiraš jih za seboj ... Ne še? Nekaj si pozabil? Aha ... za-pestnice ... Zdaj je vse v redu, zdaj odhajaš? Pojdi! Da imaš svoje brke lepo nasukane, do tega ti je več kakor do mojega življenja. Žvižgaje stopaš po stopnicah navzdol in niti na um ti ne pride, da bi se vrnil in me vzel s seboj na izprehod, trpina, zdihujočega v ječi, urhapubiča.

Uv, uv, u, u!

Pa hvala Bogu, samo da si le šel iz sobe, proč od mene! Ne morem prenašati teh svetlih okroglih oči, ki me vedno zasledujejo, ki jim vzbuja vsaka moja kretnja mežikanje in smeh. Naj mi da rajši ljubo prostost — čemu me vedno le gleda in se mi smeji, smeji, kadar splavam in raztezam zadnja kraka; smeji, kadar se prekopicnem v vodo; smeji, kadar bulim iz vode? Pa mi noče dati prostosti; v ječi me ima. Nikoogar nisem ubil, nikoogar zadavil, nikoogar oropal, nikoogar pretepel. Nedolžen, pa sem zaprt!

O ljudje brez srca!

Teden dni bo že, odkar sem v ječi. Teden dni samega trpljenja. In poprej? Kako lepo sem živel v tisti mlaki kraj gozda! Če pomislim zdaj nazaj, se mi zdi, kakor bi sanjal, tako lepo je bilo. Velika je bila tista mlaka, okroginokrog obdana od visoke trave — ej, tako lepe, z dehtečimi cveticami pomešane trave! Prijazno in milo je sijalo čez travnik solnce; od jutra do večera je pošiljalo v mlako svoje vesele žarke — z njimi sem se tako rad poigraval. Senco mi je delal gozd v ozadju. Pa sem imel vedno rajši solnčne žarke kakor senco. Zdaj ne morem več izbirati, kaj bi rad in česa ne bi rad ...

Najbolj hudo mi je pa po tebi, ti veseli moj bratec! Blagor ti, ker te ni doletela taka usoda kakor mene! Vsak dan se te spominjam. Vedno sva bila skupaj. Skupaj sva plavala križem mlake, skupaj sva obiskavala prijatelje in znance, skupaj sva delala izlete iz mlake na breg. Taki izleti so nama bili zelo priljubljeni. Počasi sva se vsakokrat skobacala na breg in zabredla med visoke bilke in pisane cvetice, ki so se pozibavale med nama in si skrivnostno pošepetavale. Počivala sva spodaj pod cvetovi, mežikala v solnce in se pogovarjala o vsem lepem in veselem ter poslušala, kako so se brneč obešali čmrlji na deteljine okrogle rdeče cvetove, in kako so čirikali vseokrog v travi murni. Ko sva se pa nasolnčila, sva skočila nazaj v mlako, potopila se v njej globoko in plavala, kamor se nama je zljubilo. Veliko nas je bilo ondaj v mlaki. Vse polno samo nas, urhov, tako da nas je kar mrgolelo, kadar smo se vzdignili vsi skupaj iz globine na površino. Vzdignili smo se navadno takrat, kadar je posijalo čez travnik solnce in so zaplesali po mlaki njegovih toplih žarkih.

Pa v taki gneči nismo bili tiho. Naj je sijalo solnce ali dremala nad nami senca iz mlake, smo venomer stokali:

»Uv, uv, u, u!«

Od zore do mraka, v mraku in še pozno v noč smo s svojim stokanjem oznanjali čirikajočim murnom v travi, da smo tudi mi veseli in zadovoljni, dasi je žalosten naš klic:

»Uv, uv, u, u!« — — —

In še zdaj bi živel tisto lepo življenje ondi v mlaki, če bi ne bil zvedel zanjo ta žarkooki bradač. Solnčili smo se urhi na bregu, ko so nekoč naenkrat zatopotali po stezi čez travnik koraki in se urno bližali. Ob mlaki se je ustavil mož — senca njegove košate brade je segala v vodo — potopili smo se naglo v globino. Mož pa je stal na bregu, oprt na palico, in je strmel s sklonjeno glavo podse v mlako in nas opazoval s svojimi žarečimi očmi.

In tistokrat smo iz globine prvič v strahu zaječali:

»Uv, uv, u, u!«

Mož na bregu pa se je samo glasno zasmel. Do večera je stal na bregu, sklonjen nad mlako. Šele potem je izginila njegova visoka postava v mraku nad travnikom.

Od tistega časa dalje nas je pa vsak dan obiskoval. Po cele ure je stal na bregu. In blesk njegovih oči je trepetal na vodni površini — dvoje iskrecih se luči. Navsezadnje smo se ga privadili in nič več se ga nismo bali; saj ni storil nikomur nič žalega! Mislili smo, da bo ostal vedno tak, pa smo se motili.

O, nespameten je, kdor ljudem kaj zaupa!

Se li še spominjaš, bratec moj, kako se je potem zgodilo? Lep solnčen popoldan je bil. Vsekrižem smo brodili in plavali po mlaki. Skobacali smo na breg, pa zopet poskakali v vodo, se oprijemali bilk in vejic, razmetanih in plavajočih po vodni površini, pa se z njimi vozili semintja, gorindol. Eni so se igrali in bratovsko objemali, drugi so pa tekmovali v plavanju, tretji pa viseč na plavajočih bilkah in vejicah, debelo gledali iz vode. Toliko veselega stokanja, kakor tisto popoldne, še ni bilo kmalu med nami!

Ti, bratec, in jaz sva počivala na dnu mlake, ker sva bila trudna. Poprej sva bila napravila izlet gor na breg, v travo. Naužila sva se ondi gorke solnčne luči, in potem sva kakor omamljena od tolike lepote ležala zunaj na dnu. Pa sva si odpočila, in zahotelo se nama je zopet gibanja. Ravno takrat so pa obviseli na vodni površini tako lepi belobleščeči solnčni žarki, da se je zalesketala od njih vsa mlaka, od vrha do dna. Hej, bratec, z menoj, na vrh! Kaj, še vedno zaspan? Pa cícaramo! . . . To pa, to . . . in naglo si se mi obesil zadaj na vrat. In ponesel sem te cícaramo iz globine na površino . . .

Ho! si spet tukaj, bradač?

Tik brega se je vlekel čez vodo ozek pas sence: bradati mož je stal ob mlaki. Stal je ondi smehljajoč s smotko v ustih, na glavi slamnik, in držal je v roki nekaj svetlega, česar ni bil videl do tistokrat še nihče izmed nas. Tista svetla reč je bila menda, ki je delala solnčne

žarke tako belobleščeče! Skočil si z mene, ti moj bratec, in radovedno sva gledala iz vode. Vsi smo gledali in bulili v tisto svetlo reč, ki jo je držal mož v roki. Jaz sem si jo pa hotel ogledati še bolj od blizu, zato sem splaval proti bregu . . . Da bi' bil ostal na dnu mlake! Naenkrat se je pa bliskoma iztegnila proti meni dolga temna roka, tik pred očmi se mi je zableščala tista svetla reč, zajela me z vodo vred vase in me je urno potegnila iz mlake. Ujetega me je imel mož v stekleno posodo in je zavil z menoj na travnik. Še sem slišal za seboj ječanje iz mlake; natanko sem razločil tvoj stokajoči glas, o bratec! Potem je pa vse utihnilo — z naglimi koraki je hitel mož po stezi, veselo zroč predse v daljavo, odkoder je izza svežezelenega sadnega drevja belél kup hiš . . .

Bratec moj iz mlake, ali je tudi tebi še kaj hudo za menoj? — —

Zdaj sem v ječi, sam in zapuščen v svoji bridkosti. Kako dolgo še? Ali mi mož misli kdaj vrniti prošlost, ali nikoli? O, stokal bom in še ječal, samo da se me enkrat usmili. Ječal bom vse dni in vse noči tako obupno, da znabiti omehčam to kamenito srce:

Uv, uv, u, u!

Romarski spomini.

J. E. Bogomil.

1. V Crngrob!

To božjo pot pozna vsak otrok od Loke do Kranja. Ravno toliko se vzdiguje nad prijaznim Sorškim poljem, da ima romar čudovitolep razgled po ravnini. Veličastna romarska cerkev je posvečena spominu Marijinega oznanjenja. Starodavni so njeni zidovi, in ko bi znali govoriti, bi vedeli mnogo povedati. Mogočni zvonik te cerkve pozdravlja romarja že iz daljave. In kar je glavno: ta zvonik ni mutast. Štirje zvonovi vise v njem, in krasno je njih petje. Tako krasno, kakor bi angeli godli! Res, malokatera cerkev ima tako zvonjenje!

Tjačor v Crngrob torej — ali, kakor pravijo domačini: v Cengrob — je napravil tudi Tometov Francelj svoje prvo romanje v šestem letu svojega življenja. No, ni šel ravno daleč. Dobro uro hoda — kaj bo to? Pa vendar: romanje je pa le bilo, in Francelj je bil romar.

Prišla je lepa Binkoštna nedelja. Ta dan je v Crngrobu silno lepo. In ker je bil Francelj cel teden priden, zato so ga vzeli oče ta dan s seboj.

»Le glej, da se še ti ne izgubiš, kakor se je Kramarjev ono leto!« so opominjali Tometov oče svojega Francelja. Francelj se je res na

vso moč oprijel očetove roke, zakaj uvideval je, da mu je pri očetu in materi na tem svetu še najboljše.

Tako se je Francelj previdno izognil eni nesreči. Zato je pa kmalu zadel na drugo. Prav v resnici je zadel. Bos je šel na božjo pot; pa je zadel z nogo ob debelo hrastovo korenino in si prebil kožo. Na nogah se je pokazala kri, v očeh pa solze. Oče so odtrgali od žepne rute precejšen trak, pa malo trpotčevega perja so potolkli, da bi lažje pokazalo svojo zdravilno moč, pa so s trakom ovili Franceljnovo rano, in bolečina je kmalu minula.

Z nogami je res križ! Doma jih človek ne more pustiti. O Veliki noči je šel pa Francelj v farno cerkev k božjemu grobu, ga je pa čevelj ožulil; no, zdaj pa bos na božjo pot, si je pa kožo na nogi prebil.

Vendar Francelj in oče gresta junaško naprej. A previdno se zdaj ogiba Francelj vsake korenine in visoko privzdiguje stopala. Pa kaj pomaga — če te začne nesreča preganjati, ji menda res še uiti ne moreš! Francelj se izkuša izogniti koreninam, pa stopi preveč samozavestno na gladka ilovnata tla — noga mu izpodrsne — bumf, leži Francelj v blatu! No, pa v novih hlačah! O ti nesreča ti taka! Kam naj pa gre zdaj, ko je tak? Oče bi radi seveda nazaj, Francelj pa naprej.

»Pa naj bo, no,« se vdajo oče, »ker greš danes prvič. Bo že kako.«

Po gozdu gresta sama, in nihče ne vidi, kakšen je Francelj. Ko pa prideta iz gozda vun, pa pravijo oče: »Tak pa res ne smeš naprej! Tukaj bova počakala, da se ti hlače malo posuše.«

Oče se vležejo v senco, Francelj pa na solnce. Oče, trudni od dela, malo zadremljejo, Francelj pa oddaleč gleda in posluša hrumenje in vrvenje ljudi okrog Crngroba. Vsepolno otrok je tam! Eden ima v ustih orglice, drugi pa piska na leseno trobento, tretji pa žvižga na piščalko — oh, to mora biti prijetno ondi v Crngrobu! Francelj mora pa le gledati vse te dobrote iz daljave . . . Ali ni to dolgčas? Tako blizu, pa le ne sme stopiti v kraj veselja. Zavoljo teh hlač hembranih!

Več kot dobro uro se že peče in suši Francelj na solncu. Po dolgem času mu postanejo hlače šele toliko trde, da jih z očetom za silo očedita. Tako — zdaj pa sme Francelj zopet stopiti med ljudi, sme v kraj, kamor je že tako dolgo hrepenelo njegovo srce. Seveda, eni ga še vseeno malo bolj postrani gledajo . . .

»Poglej ga no, kakšen je tale!« pravi nekdo za njegovim hrptom.

»Ali je po luži priplaval, da je tak?« vprašuje drugi. Eni se pa muzajo.

Ali kaj zato? V Crngrobu je pa le! Od blizu se čudi orjaškemu zvoniku in velikanu svetemu Krištofu, ki je naslikan na njem. Z očetom vstopita v prostorno cerkev in pomolita pred velikim oltarjem, ker sta zamudila službo božjo. Franceljnu se zdi, da gleda Marija ravno njega in ga pomiluje, ker ga je zadela na potu dvakrat nesreča. Prav odbližu zdaj posluša veličastno godbo crngrobskih zvonov in blagruje Marijo, ki sme zmeraj od blizu poslušati to lepo zvonjenje.

Po popoldanski pobožnosti se vrneta z očetom domov. Z novimi prelepimi slikami v duši se vrača Francelj z Marijine božje poti in kljub vsem nezgodam, ki so ga zadele, se še danes z veseljem spominja svojega prvega pota v Crngrob.

Na potu je res tudi nekaj prestal. Zato je pa tudi tembolj zaslužil, da so ga imenovali romarja. (Nadaljevanje.)

Mati in deca.

Ernest Šušteršič.

Cetvero svoje dece je ljubila mati z enako ljubeznijo. Vsa v skrbeh zanjo, jo je učila, naj veže njihova srca vez pravtolike ljubezni, kakor je njena. Nikoli naj ne umre v njih dušah spomin, da so oni deca, ki jo je dojila ena mati in ji pela nad zibelkami sladke pesmi ljubezni v istem jeziku. »Ko pojdete po svetu, naj vam bo jezik svet, ki sem ga jaz vas učila.«

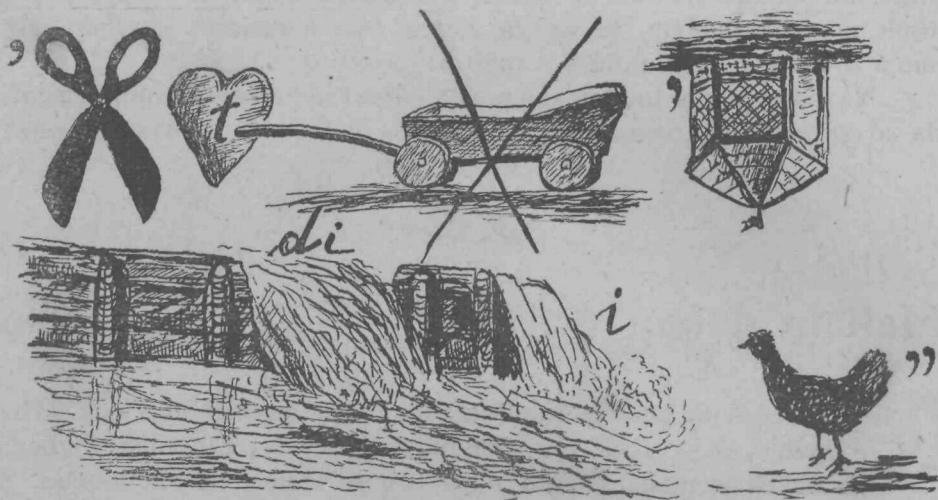
In četvero dece je zapustilo materino hišo. Šli so po svetu, govoreči vsi besede domače. In v njih srcih je ostala sveža podoba skupne matere dolgo, dolgo.

Sčasom so si pa vsi štirje ustanovili lastna gospodarstva. Spomin na mater jim je tedaj jel bledeti. Vsak si je nadel celó drugo ime. Tisti, ki si je postavil domačijo med Dravo in Adrijo, se je imenoval Hrvata. Na jugovzhodu od tega si je zgradil bivališče Srb. Tretji otrok je pa zašel v sužnost. Toda bil je krepak in ni poginil v robskem trpljenju. Radi svojih dobrih lastnosti ga je pričel gospodar ljubiti. Naučil se je njegovega jezika, prevzel njegove šege, ki so se mu zdele boljše od lastnih. Naposled mu je dal gospodar celo svojo hčer Mongolo za ženo. Zapustil mu je tudi vse gospodarstvo, njemu in vnukom, a tudi svoje ime Bolgar.

Četrty otrok je pa potoval najdalje po svetu. Zadržali ga niso ne sovražniki, ne orjaške planine. Do svoje matere je pa ohranil toliko spoštovanje, da ni hotel niti izpremeniti svojega imena. Imenoval se je Sloven ali Slovenec.

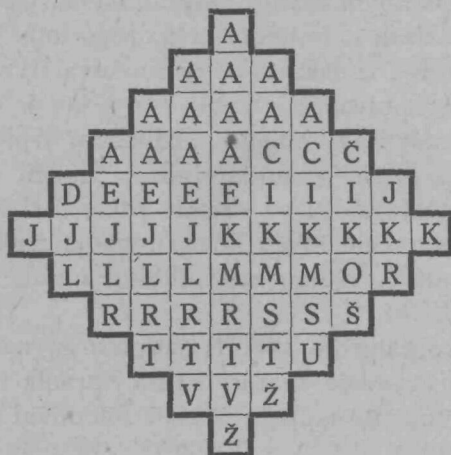
Rebus.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Vekoslavov:

Demant.

Besede značijo:

1. Soglasnik.
2. Časomer.
3. Domačo žival.
4. Mesto na Kranjskem.
5. Dostojanstvenika.
-
7. Jugoslovansko pokrajino.
8. Število.
9. Jed.
10. Povodno žival.
11. Soglasnik.

Po sredi od zgoraj navzdol, ali od desne na levo, čitaš ime, ki je znano iz narodnih pripovedk.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Opomba. Rešitev skakalnice in rebusa iz 1.—2. številke ter imena rešilcev priobči majnikova številka, ker smo morali s tem zvezkom po-
hiteti.